

LÄRARHANDLEDNING FÖR

ORFEOUS & EURYDICE

PRAKTISK INFORMATION INFÖR BESÖKET PÅ OPERAN

FÖRESTÄLLNINGEN

Orfeus & Eurydike spelas i Rotundan, Kungliga Operans scen med ingång från Jakobs torg, vid den röda St Jakobs kyrka. Föreställningen varar i 60 minuter utan paus.

MEDHAVD MATSÄCK

Om ni vill äta medhavd matsäck, hör av er senast veckan innan till skolforeställning@operan.se. Vi har begränsad plats och kan inte garantera att det finns rum för alla. Det finns tyvärr inte möjlighet att värma mat.

FILM OCH FOTO

Det är inte tillåtet att filma eller fotografera under föreställningen.

KONSTNÄRLIGT SAMARBETE

Föreställningen är ett samarbete mellan Unga på Operan och Unga Dramaten.

»LIVSÅSKÅDNING OCH FILOSOFI HAR BETYDELSE I DEN ÅLDERN«

– *Magnus Lindman*, DRAMATIKER

Mytologier har alltid följt människan. Alla kulturer har någon form av skapelseberättelse. Historier som på något sätt förklarar vad det är att vara människa. Berättelser som kan gestaltas på olika sätt: i sagor, romaner, filmer, pjäser, operor.

Men hur ska vi göra mångtusenåriga myter relevanta idag, och i ännu högre grad för en yngre publik? Och vad handlar myten egentligen om? Det fina med de här berättelserna är just att det inte är helt rätt att säga vad de handlar om. Vilket gör att varje ny tid kan göra sin tolkning. Orfeus och Eurydike är en av de mer kända myterna, men också en av de mer gåtfulla. Orfeus älskade Eurydike dör, och han lyckas mot alla odds ta sig ner i dödsriket och, med om möjligt ännu sämre odds, beveka Hades att få Eurydike tillbaka. Hades ställer ett krav. På vägen tillbaka får Orfeus inte vända sig om, får då kommer Eurydike omedelbart hamna i dödsriket igen – denna gång för evigt. Här är första frågan: varför ställer Hades det kravet? Han hade ju lika gärna kunnat säga nej från början. När paret sedan tar sig upp från underjorden, vänder sig Orfeus naturligtvis om. Andra frågan: varför gör han det? Ingen av frågorna besvaras i den version av myten som bevarats som vi hittar i Ovidius *Metamorfoser*.

När vi började arbetet var det viktigt att få en inblick i hur vår målgrupp ställer sig till de teman som finns i berättelsen. Operans pedagoger fick med sig ett antal frågor som besvarades skriftligt av elever mellan åk 6 och 9. Det första som slog mig var att frågor om förlust, saknad och kärlek besvarades mycket utförligt. Även frågor kring om varför Orfeus gör som han gör och vad de skulle göra för att få tillbaka någon som de förlorat väckte stort engagemang. Det stärkte min övertygelse att frågor om livsåskådning och filosofi har betydelse i den åldern.

På frågan om smärtsamma förluster förekom beskrivningar av saknad av vänner som hade flyttat eller vänskap som upphört, av föräldrar eller morföräldrar som dött eller husdjur som dött. Däremot ingen gång när en ev kille eller tjej gjort slut. Det resulterade i de berättelser om förlust som finns med i manus. En annan inspiration som hittat vägen in i texten var svaret på frågan hur de tänker sig livet efter detta.

Vad gäller de ”dramaturgiska brister” som finns i myten har jag valt att problematisera dem i stället för att lösa dem. Även här har jag fått hjälp av elevernas förslag på frågan varför Orfeus vänder sig om.

Det har varit mitt syfte att texten inte ska kräva någon förkunskap. Leken med mytologiska figurer och teman är tänkt att väcka ett intresse som kan följas upp i efterhand. Humor är alltid viktigt när jag skriver. För mig är det ett osvikligt sätt att upprätta en kommunikation med publiken, en känsla av att vi sitter i samma rum och upplever något. Det är inget som hindrar att vi kan göra branta kast ner i tragedin. Det är helt enkelt de uråldriga teatermaskerna som nu är inne på tredje årtusendet.

Magnus Lindman

DRAMATIKER

MYTEN OM ORFEUS

Orfeus är en hjälte från den grekiska antikens myter. Han har musiken och sången som vapen och med dem trollbinder alla. Också Eurydike. De blir ett par, men Eurydike dör av ett ormbett efter att ha blivit jagad i skogen. Förkrossad av sorg bestämmer sig Orfeus att åka till Dödsriket och be guden Hades om att få Eurydike tillbaka. Genom musiken och sången uttrycker han sin kärlek, Hades mjuknar och går med på att släppa Eurydike. Dock på ett villkor: På vägen tillbaka till jorden och livet ska Eurydike gå några steg bakom Orfeus och han får inte vända sig om på färden. Gör han det, tar Hades henne tillbaka och då stannar hon för evigt i dödens rike. Orfeus går med på detta och de börjar vandringen tillbaka genom grottor och mörka tunnlar. Han hör hennes steg bakom sig, han spelar musik för att lugna sig själv och henne, men när de närmar sig utgången och slutet på vandringen frågar Orfeus Eurydike om hon är där. Hon svarar, men rösten låter obekant. Orfeus kan inte hejda sig, han vänder sig om och ser en sista gång sin älskande innan hon försvinner tillbaka till dödsriket. Hades har tagit henne. Eurydike är förlorad för alltid och Orfeus går till dyrkarna av vinguden Dionysos som sliter ihjäl honom. Guden Apollon leder Orfeus till dödsriket där han återförenas med sin Eurydike.

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

Denna lärarhandledning riktar sig till lärare och ungdomar som har sett föreställningen Orfeus & Eurydike. Materialet kan användas att arbeta vidare med föreställningens tematik och uttryck i klassrummet. Övningarna kan användas i hela gruppen, i par eller individuellt. Vi uppmuntrar lärare att anpassa övningarna till klassen och eleverna, då det är ni som känner eleverna bäst. Var så öppna, lyssnande och respektfulla som ni brukar vara, det finns inget rätt eller fel. Scenkonst kan öppna för många tolkningar och alla tolkningar är välkomna.

I BÖRJAN

En scenupplevelse är något vi gemensamt delar, men som vi alla har olika och egna tolkningar av. Det finns ingen rätt tolkning, inga rätta svar. Bejaka elevernas egna upplevelser!

Ställ öppna frågor som:

Vad handlar föreställningen om för dig?

Vad tänker du/känner du?

Vilka frågor/funderingar väcktes?

Fanns det något du blev berörd av eller något om du tänkte på sedan?

Var det några scener som särskilt fastnade hos dig?

HUR SER DET UT?

Föreställningen Orfeus & Eurydike blandar teater, dans och musik. Vi hör texten, tolkar orden, vi ser kropparna och tolkar också dansen och rörelserna. Vi upplever och ser föreställningen på olika sätt. Hur ser det ut? kan vi fråga. Hur gestaltas situationerna så vi i publiken känner igen oss och blir berörda, provocerade, nyfikna, känner empati?

Vi har tagit fram några övningar där ni kan arbeta med hur vi läser av situationer genom bilder skapade av våra kroppar. Reflektera kring det bilderna visar, fråga: Hur ser det ut? Vad ser ni?

STÄLL ER SOM...

Denna övning kan användas för att värma upp klassen, då det är en opretentiös samarbetsövning. Enkel och lite klurig. Klassen ska tillsammans och utan att använda ord göra olika bilder. En gemensam uppgift där ingen bestämmer, men man måste lyssna till varandra, se hur bilden växer fram och också våga ta initiativ. Läraren ber klassen ställa sig som... t ex siffran 4, bokstaven G, alfabetisk enligt förnamnen i klassen, efter vilken månad de är födda i, talet 57, ett bord, en flaggstång m/utan hissad flagga osv.

Övningen får igång ett konkret tänkande kring något abstrakt, ett samarbete för att skapa och gestalta något alla känner till. Alla vet hur ett G ser ut, men hur skapa bokstaven tillsammans som en bild. Ett g i gemen eller versal utformning? Alla vet vad alla heter, men hur samarbeta genom att ställa oss i alfabetisk ordning? Prata gärna om övningen, om hur det var att utföra den, hur de upplevde den, vilka utmaningar de stötte på och om de fick syn på något om sig själv eller andra i klassen.

KONSTNÄREN OCH LERAN

En klassisk övning i samarbete och att skapa en bild med kroppen. Dela klassen i par där en är konstnär och den andra är leran. Turas om. Konstnären skapar en staty av leran som gestaltar en bild. Börja med enkla konkreta kroppar som: En spjutkastare, en präst, en rörmokare, en fotbollsspelare, en flygvärdinna. Kika på statyerna och låt de andra konstnären kommentera (med glatt humör, så klart). Utveckla nu statyerna att uttrycka situationer: Spjutkastaren har slagit rekord/kastat ett dåligt kast, prästen i bröllop/begravning, rörmokaren innan och efter jobb, fotbollsspelare får rött kort/gör mål, flygvärdinnan med/utan resenärer osv.

Turas om vem som är konstnär och vem som är lera. Prata om hur det är att forma en annan kropp kontra hur det är att bli formad. Hur ser det ut? Finns det olika tolkningsmöjligheter i de olika statyerna?

MIMA PÅ REPLIK

En övning i att få syn på vilka bilder och klichéer vi bär med oss. Klassen delas i två grupper som står på två rader vända mot varandra. Ena raden vänder ryggen till den andra raden.

De med ryggen mot ska nu vända sig om och skapa en staty/bild av den replik läraren säger. Det ska alltså ske spontant och utan större betänketid, man vänder sig och ställer sig i en position som gestaltar det läraren sagt. Sedan är det den andra gruppens tur att vända sig, få en replik och sedan vända sig tillbaka i en staty. För att få alla att vända sig om på samma gång säger läraren en replik och klappar sedan i händerna. Då vänder alla sig om.

Exempel på repliker: Jag är arg, jag är kär/ledsen/blyg/förvånad, jag skäms, jag är hungrig/trött, jag har en hemlighet, stopp tjuven!, orm på stigen!, tyst i klassen!, lilla gulliga unge, gå till ditt rum! Osv.

Prata om hur det var att göra övningen. Hur kommer det sig att vi alla är relativt lika i våra bilder som vi visar? Kan vi säga något om sociala koder, klichéer, fördomar i denna övning?

FRYSTA BILDER

En övning som vidareutvecklar mima på replik. Dela klassen i grupper om 5-7 personer. Grupperna tittar på varandra och åskådarna är med på att förändra bilderna. Ge grupperna i uppgift att göra bilder på olika situationer. Bilderna ska vara frysta dvs som fotografier. Prata om vad ni ser och hur bilden ser ut. Åskådarna får sedan gå in och korrigera bilden, de får gå in och agera konstnär med lera.

Exempel på situationer: Rusningstid i kollektivtrafiken/i bilkön, restaurangbesök (olika restauranger ger olika bilder?), klassrummet en fredag/måndag, kör på övning/ på konsert, i en rättssal (från domarens perspektiv, från den åklagades perspektiv) osv.

Prata om hur det är att skapa bilden och hur det är att se. Vilka utmaningar stötte ni på under arbetet med övningen? Varför tror ni att det var dessa utmaningar som dök upp?

GENOM ORDEN

Föreställningen Orfeus & Eurydike vävar också in material från ett annat håll än myten – unga människor har bidragit till arbetet genom att skriva texter om att sakna, älska och längta. Orfeus förlorar sin älskade, men känslorna kan lika gärna handla om förlusten av ett husdjur, en vän, en äldre människa, en förändring i en ung människas liv. Dessa aspekten kommer från ungas texter och ger föreställningen både bredd och djup.

Att skriva kan vara en kanal för bearbetning och insikt. Genom ord kan vi få syn på känslor och upplevelser då vi transformerar det abstrakta till det konkreta. Litteratur och poesi kan öppna för livets komplexa frågor och haikudikt kan vara en dörr in till detta.

HAIKU – ATT SE OCH IAKTTA

Den japanska diktformen Haiku är en lättillgänglig form att uttrycka sig genom, den är kort och i första anblicken enkel, men innehåller en möjlighet för tankarna och fantasin att flyga i väg. Haikudikt stimulerar till skrivande då den är kort, stram och lätt att ha överblick över, på samma gång som den bjuder in till lekfullhet.

Formen är ofta bunden till 5-7-5 stavelser fördelat på tre rader, men det viktigaste i haiku är orden. Kärnan i haiku ligger i att enkla ord ska uttrycka något stort, gärna kopplat till naturen och till en känsla. Får man in kontraster blir det extra spännande och ofta är det sista raden som ska bryta med en överraskande, kontrastfylld bild.

Innan ni börjar läs några haikudikter högt i klassen! Prata om det ni har läst, vilka bilder ni får och hur kontraster, rytmen och orden vecklar ut tanken. Bli inspirerade. Lek med formen.

Övningen är att skriva haikudikt. Den är lättast att göra individuellt. När klassen har fått öva och känner till formen, kan man gå samman i par och skriva gemensamma haikudikter. Eleverna kan skriva fritt eller baserat på föreställningen eller så kan de få riktningar som *horisont, rosor, uppstigning, ormskinn, dimma, musik, kärlek, längtan, saknad, död, mörker, flod, liv, hund osv.*

Läs upp dikten för varandra, eller samla in dem och läs upp dem. Ni kommer bli förvånade över kreativiteten!

KREATIVT SAMARBETE

Om Örjan Andersson

Örjan Andersson är en av Sveriges mest uppmärksammade koreografer. Han har arbetat som dansare i Batsheva Dance Company där Ohad Naharin är konstnärlig chef. Sitt eget danskompani Andersson Dance grundade han i 1996 och kompaniet verkar både i in- och utlandet. 2013 började Örjan kombinera text och koreografi- dansarna talar och skådespelarna dansar så också i Orfeus & Eurydike. Han har tidigare arbetat med Cullbergbaletten, Carte Blanche, Göteborgsoperan.

Om Unga på Operan

Unga på Operan grundades 2003 och är Kungliga Operans barn- och ungdomsavdelning med uppdrag att möjliggöra för barn och unga att utöva kultur. Unga på Operan gör två egna produktioner per år. Det kan vara ett allkonstverk för bebisar eller en "operathriller" för högstadieselever. Förra året tog 54 000 personer del av aktiviteter som Skapande skola-projekt, workshops, guidade visningar, konserter, prova på balett, Barnlördagar, lovaktiviteter och större samarbeten i skolorna. Unga på Operan gör också turnéverksamhet och samarbeten med regionteatrar och orkestrar. Anna Karinsdotter är konstnärlig chef på Unga på Operan.

Om Unga Dramaten

Unga Dramaten gör teater för barn och unga, 0–19 år, men alla åldrar är givetvis välkomna. Verksamheten är framförallt förlagd till Dramatens två minsta och mest intima scener, Lejonkulan och Tornrummet, men vissa familjeföreställningar spelar på Dramatens större scener. Ada Berger är Unga Dramatens konstnärliga ledare sedan 2016.

(från Unga Dramatens hemsida)

MEDVERKANDE

ORFEUS *Kirsti Stubø*

ORFEUS *Nina Fex*

ORFEUS *Marcus Vögeli*

EURYDIKE *Stacey Aung*

EURYDIKE *Jernej Bizjak*

EURYDIKE *Javier Perez*

BUDBÄRARE, PERSEFONE, KERBEROS *Jenny Nilson*

HADES *Christoffer Svensson*

KOREOGRAFI & REGI *Örjan Andersson*

TEXT *Magnus Lindman*

MUSIK *Jonas Redig*

SCENOGRAFI & LJUS *Chrisander Brun*

KOSTYM *Bente Rolandsdotter*